

גם אילו לא עשה שפטים, דיינו העמקה בסו'יה

- וכאן כדאי לך להשתמש בתמונת ענק של קריעת ים סוף, כזו ש...
- אבל דווקא חשבתי להראות לתלמידים פחות ציורים גרנדיזויים,
יותר לעסוק בשאלות של צדק ומוסר.
- סליחה, אבל יש עוד דברים שחשוב ללמד חוץ מצדק ומוסר. הם
צריכים לקלוט שהיה פה מאורע ענק!

קצת מפתיע לראות את יציאת מצרים באמצע מסכת בבא מציעא. עד כה,
רוב האגדות במסכת היו צמודות לנושאים שבין אדם לחברו. למעשה,
הגמרא עצמה שואלת מה הקשר שלה ליציאת מצרים – מדוע בפסוקים
בתורה העוסקים במצוות ממוניות, איסור ריבית ואיסור רמאות במשקל,
מזכיר הקדוש ברוך הוא שהוא הוציא את ישראל ממצרים?
אפשר להעמיק מעט בשאלה, ולומר שהמצוות מחולקות לענפים רבים,
שיציאת מצרים קשורה רק לאחדים מהם. היא מייצגת עיקרון אחד או יותר
ביהדות, אך יש גם עקרונות אחרים, עוד יסודות אמונה שצריך לבטא דרך
מצוות. אך אי אפשר להתעלם מהפסוקים המקשרים בין יציאת מצרים
למצוות אלו. אם כן, הכרחי להבין שביציאת מצרים יש עוד היבטים.

היבט אחד הוא האמונה בהשגחה שבפנים, במקומות הנסתרים מעין כל.
איננו מאמינים רק במה שמתגלה ביד רמה, אלא גם בידיעה האלוקית
הנוקבת שחודרת לפרטי פרטים. זהו יסוד אמוני שבא לידי ביטוי במקומות
שבהם יש פער בין הגלוי לנסתר, נכון, ליציאת מצרים יש משמעויות
ובראש ובראשונה ביחסים בין בני אדם. והיבטים ברמות נשגבות הרבה
האדם יראה לעיניו, ולכן אפשר יותר, אך אין להתעלם מהרמות
לרמות אותו, אלמלא האמונה כי ה' הבסיסיות שלה יראה ללבב. גם בין המצוות שבין אדם

למקום, יש מצוות שבהן אפשר בטעות להעצים את המישור הגלוי, אם זה
עיקר עניינו; זה מתבטא בראש ובראשונה בציצית, שעיקרה הוא שיראו
אותה, ולכן יש להקפיד שהדגש על המראה לא יפגע באמת הפנימית.
הדבר נכון לגבי כל התנהלותו של האדם בעולם החיצוני, כולל עיסוק
במצוות ובפרויקטים המקדשים שם שמים בגלוי לעין כל; העובדה שהכל
מתרחש בגלוי עלולה לגרום לאדם לעשות עוולות בדרך לקיום הדברים
החיוביים הללו, הרי העיקר הוא מה שרואים. כנגד זה, מבהירה הגמרא
שיציאת מצרים חידשה גם את המודעות למה שאין רואים.

עוד היבט הוא צלם האדם, ההימנעות מאכילת בעלי חיים מאוסים. כאן
הקשר ליציאת מצרים נראה תמוה עוד יותר, שכן אי-אכילת שרצים נשמעת
כמו קומה די בסיסית באדם, ולא כמו מדרגה ייחודית שהתחדשה ביציאת
מצרים. אכן, מניסוח הגמרא עוד לפני השאלה, נראה שלאיסור זה אין
מעלה גבוהה ייחודית – "אלמלא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל
דבר זה.. דיי". נכון, ליציאת מצרים יש משמעויות והיבטים ברמות נשגבות
הרבה יותר, אך אין להתעלם מהרמות הבסיסיות שלה – כגון העובדה
שעכשיו ישראל אינם בזויים כמו המצרים. שהם אינם אוכלים נמלים
וחרקים והופכים להיות נחותים ושפלים כמותם. גם התעלות זו למצב
הבסיסי והנורמלי היא חלק מהמהלך הגדול של יציאת מצרים.

אל מול היחס המקובל ליציאת מצרים כאירוע הירואי ורב רושם, מחדשת
הגמרא שהרגע המכונן בתולדות האומה קשור גם לצדדים הפרוזאיים
שבחייה, ואפילו אם נקיים רק אותם – דיינו.

על מצווה בסיסית לא מקבלים צ"ש

מכישנות האלצה

על פי הרב אביגדור הלוי נבנצל
תירוץ הגמרא אינו מובן, אם
השכר לנזהר מאכילת איסור
אינו יותר גדול ממצוות אחרות
- משמע שלמצווה הזאת אין
ערך מיוחד על פני האחרות,
אם כן למה יש מיאוס יתר למי
שלא נזהר ממאכלות אסורות?
איך יתכן שמעלת מצווה זו
ניכרת אך ורק בצד השלילי
שלה, במי שעובר עליה?

על מעשים שלא מצפים
מהאדם שיעשה והוא עושה
אותם לפנים משורת הדין,
מגיע לו צ"ש. אבל ישנם
דברים שמצד אחד מצפים
מהאדם שיעשה אותם, ומאידך
אם לא יעשה אותם יחשב לו
כפגם חמור. למשל, חייל
שממלא את הפקודות
המוטלות עליו לא יקבל על זה
אות הצטיינות אבל אם יסרב
לבצע אותם יחשב כמורד
במלכות.

כך גם בנידון דיין: מי שנזהר
ממאכלות אסורות לא מגיע לו
שכר מיוחד מעבר לשכר
המובטח על שאר "לאוים"
שבתורה. אולם מאידך מי
שאוכל אותם פוגם בנפשו
באופן יסודי. זה פירוש הביטוי
"המעלה אתכם".

אגדה היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> כו מרחשון - ג כסלו >> בבא מציעא סב-סח

רמאות - במסחר ובמצוות

רקע

הגמרא עוסקת בענייני איסור ריבית.

תרגום וביאור

אמר רבא: למה בפסוקים על ריבית, ציצית ואיסור רמאות במשקל, מוזכר שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים? הקב"ה אומר בזה: כפי שהבחנתי במכת בכורות בין מי שנולד בכור למי שאינו בכור, אף שעובדה זו תלויה בטיפה שממנה האדם נולד ואיננה גלויה לעין, אני מבחין גם במי שמרמה באיסורים אלו באופן שאינו גלוי: מלווה בריבית לישראל באמצעות גוי, משנה את המשקל שיהיה כבד יותר על ידי מלח, עושה פתיל בציצית מחומר שנראה מבחוץ כמו תכלת. רב חנינא מסורא של פרת שאל את רבינא: למה בפסוקים על איסור שרצים, מוזכר שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים? השיב רבינא שהקב"ה אומר בזה: כפי שהבחנתי במכת בכורות בין מי שנולד בכור למי שאינו בכור, אני מבחין במי שמרמה ומוכר אברי דגים טמאים בין טהורים. רב חנינא ביאר את שאלתו: למה כתוב שהקב"ה הוא "המעלה" את ישראל ממצרים (בניגוד לאיסורים האחרים שבהם כתובה לשון הוצאה)? השיב רבינא בשם תנא דבי רבי ישמעאל, שהקב"ה אומר בזה: היה טוב להעלות את ישראל ממצרים ולו בשביל שלא יטמאו בשרצים. הקשה רב חנינא: האמנם זה איסור חשוב יותר מריבית, ציצית ומשקלות, ויש עליו שכר גבוה יותר? השיב רבינא: אף ששכרו אינו גבוה יותר, השרצים מאוסים יותר לאכילה.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

מה מיוחד באיסורים הללו? האם רק בהם אפשר לרמות?

כיווני חשיבה

כדאי לחשוב על משמעות האיסורים, ועל משמעות המילים שבמרכז: הוצאה לעומת העלאה.

האגדה: בבא מציעא סא ב

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא 'יציאת מצרים' ברבית, 'יציאת מצרים' גבי ציצית, 'יציאת מצרים' במשקלות?

אמר הקדוש ברוך הוא: אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני [הוא] שעתידי לפרע ממי שתולה מעותיו בגוי ומלוה אותן לישראל ברבית, וממי שטומן משקל ותיו במלח, וממי שתולה קלא-אילן בבגדו, ואומר: תכלת הוא.

רבינא איקלע לסורא דפרת, אמר ליה רב חנינא מסורא דפרת לרבינא: יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי?

אמר ליה: אמר הקדוש ברוך הוא: אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני עתידי לפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאים בקרבי דגים טהורים, ומוכרן לישראל.

אמר ליה: אנא, 'המעלה' קא קשיא לי, מאי שנא הקא 'המעלה' דכתב רחמנא? אמר ליה: לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל: אמר הקדוש ברוך הוא: אלמלא העליתי את ישראל ממצרים, אלא בשביל דבר זה, שאינן מטמאין בשרצים, דיי. אמר ליה: ומי נפיש אגריהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות? אמר ליה: אף על גב דלא נפיש אגריהו טפי, מאיסי למיכלינהו.